

ZIM

RENÉ VAN RIJCKEVORSEL BIJ UITGEVERIJ CARGO

Tunis

René van Rijckevorsel

ZIM

2016

AMSTERDAM

Cargo is een imprint van Uitgeverij De Bezige Bij,
Amsterdam | Antwerpen

Copyright © 2016 René van Rijckevorsel
Kaarten binnenwerk © Bert Stamkot, cartografisch
bureau MAP, Amsterdam

Omslagontwerp Wil Immink Design
Omslagillustratie Wil Immink Design/iStock
Foto auteur Paul Vreeker/United Photos
Vormgeving binnenwerk Perfect Service

Het boek is gezet uit de Quadraat
Druk Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

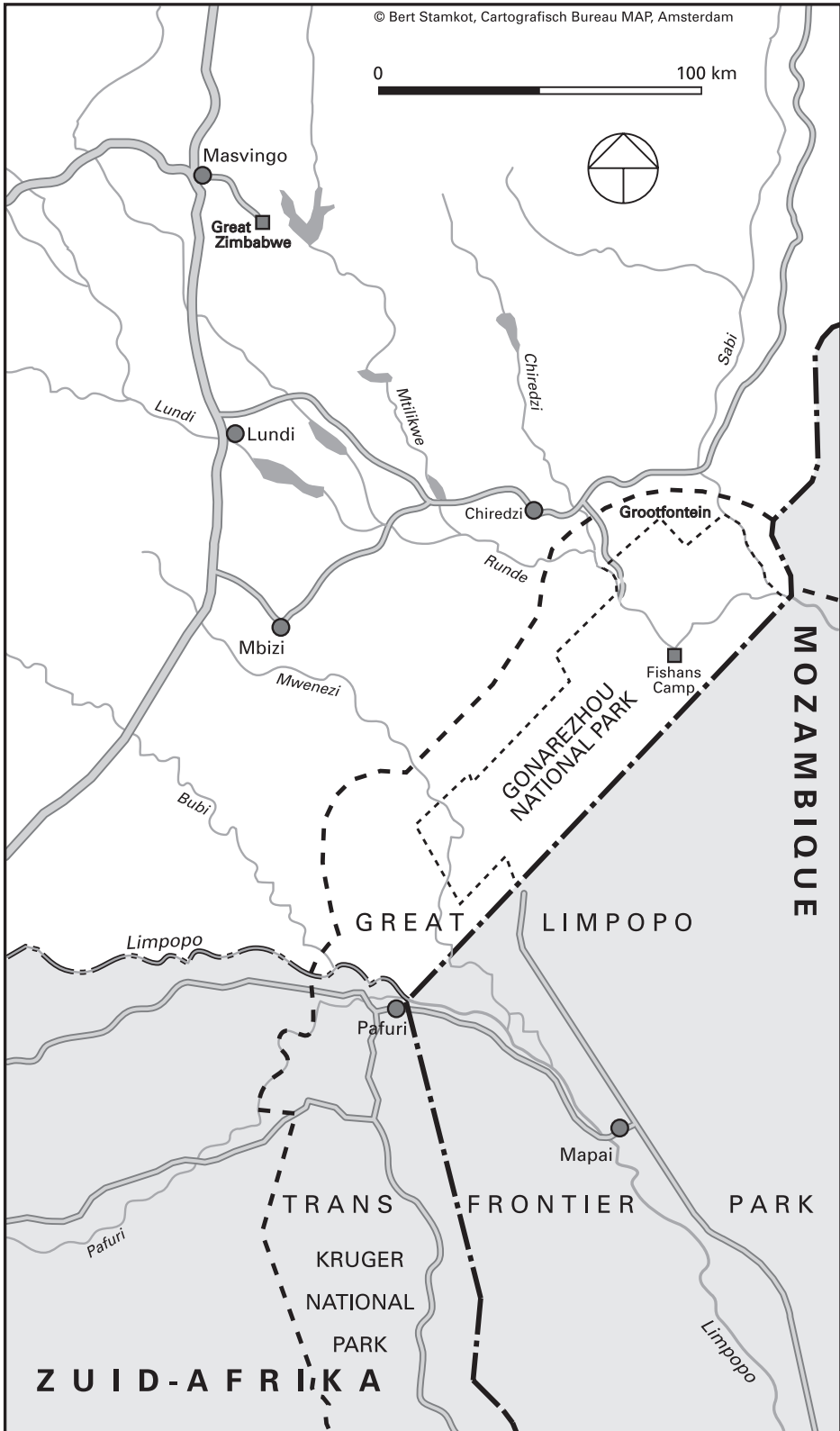
ISBN 978 90 234 2680 6

NUR 305

uitgeverijcargo.nl

Voor Pippa, dochter van Zimbabwe

Hoelang heb ik nog? Ik houd mijn mond stijf gesloten, maar straks zal het water door mijn neus in mijn longen lopen. Ik zal verdrinken.

Waar zijn die sadistische Chinezen met hun AK-47's gebleven? Ik wist zeker dat ze met genoeg zouden toekijken, die klootzakken, hoe ik langzaam verdrink. Nu zullen de weervogels in de acacia boven mij de laatste levende wezens zijn die ik mag aanschouwen.

Hun nestjes deinen onschuldig in de middagbries. Ze doen me denken aan de onbezorgde momenten van vroeger, toen ik samen met het dochtertje van Madiba keek hoe vernuftig de mannetjesvogels hun onderkomens weefden.

Waarom ben ik niet gewoon in Mozambique gebleven? Het water komt nu al tot aan mijn bovenlip. Mijn kaak lijkt te verkrampen. De verdrinkingsdood is de aangenaamste manier van sterven, zeggen ze. Pijnloos ook. Maar hoe weten ze dat eigenlijk? Misschien is het inderdaad beter om te berusten. Me neerleggen bij deze onherroepelijke dood, vlak bij de plek waar dertien jaar geleden granddad zijn einde vond. Moet ik gaan roepen? Zinloos. Er is geen hond die me hoort.

Maar mijn overlevingsdrift is sterker dan de rede. Ik maak me zo lang mogelijk door op mijn tenen te gaan staan en kantel mijn hoofd naar achteren. Mijn voorhoofd raakt nu de bovenkant van de kooi. Ik open mijn mond, die op deze manier weer net boven het wateroppervlak uit komt.

'Help, help me!'

Ik schreeuw het opnieuw uit, met alle kracht die nog in mijn longen zit.

'PLEASE HELP!'

Opeens stuiven ze geschrokken weg uit de acacia's, weg van hun bunge-lende nesten, een wolk van honderden weervogels.

Wonderen bestaan niet.

Ik ga dood.

1

Het bladerdek was al zo dicht dat de zon moeite had erdoorheen te dringen. De merels zaten op hun praatstoel. Het ging een mooie zomer worden, zeiden ze. In de schaduw trapte Felix Wellenstein stevig door over de glooiende wegen naar het dorpsstationnetje. Hij voelde zich fit en was opgelucht dat zijn laatste dienst erop zat, maar had toch een enigszins zwaar gevoel. Dadelijk ging hij met zijn mountainbike en een rugzak vol kleren terug naar Amsterdam. Eindelijk. Zestien lange weken had hij waargenomen. Door de week was hij hier in de provincie kostganger geweest in het pension. De vrouw die hij tijdens haar zwangerschapsverlof had vervangen zou maandag weer beginnen. Goddank. En, het andere goede nieuws, er wachtte even geen nieuwe waarneming.

Felix was voorlopig verlost van dat gezeur en gezever waaraan je helaas zoveel tijd kwijt bent in zijn vak. Eenzame oudjes, kwebbelzieke huismoeders, mannen met zogenaamde burn-outs. Terwijl hij ze een luisterend oor gaf, volgde hij op zijn scherm met een half oog de koersen van de Dow Jones en de AEX.

Natuurlijk waren er ook waardevolle momenten geweest. De knappe studente met een vermoedelijk aneurysma die hij net op tijd had doorverwezen naar de radioloog en de vaatchirurg en die hem na de acute operatie meteen aan haar Facebook had willen toevoegen – iets waarin hij uiteraard had toegestemd. De veel te hard werkende jonge vijftiger die dankzij een paar lange gesprekken had besloten om psychiatrische hulp te zoeken in plaats van bij Westervoort op de rails te gaan liggen. Het verzwakte geadopteerde aidsweesje Dieudonné uit Congo, dat dankzij de door hem aangepaste medicatie nu weer meekwam in haar schoolklas.

Via zijn oortjes klonk de relaxte muziek van Hot Chip. ‘*No fear / Fear doesn’t live here anymore.*’ Nog steeds was er de twijfel of hij moest doorgaan als huisarts. Die twijfel maakte hem zwaarmoedig. Ging hij ooit echt een eigen praktijk zoeken? Paste het wel bij zijn karakter om zich voor eens en voor altijd in een buitenwijk of provinciestad te vestigen? De eerste halte was dan meteen ook de laatste – tot de remise van de dood erop zou volgen. Vrouwtje erbij, kindjes, een tweedehands Volvo stationcar met roestplekken boven de bumpers, de levensjaren zouden ongemerkt voorbijglijden. Maar met welk vrouwtje dan?

Hij liet zijn fiets in volle vaart een helling af rollen en negeerde het rode stoplicht aan het eind van de heuvel. *Go with the flow*, was altijd zijn levensmotto geweest. Keuzes uitstellen. Alle mogelijkheden net zo lang openlaten tot ze er niet meer waren. Bij de bank werken, *securities* in de Londense City, dat leek hem ook nog steeds wel wat. En zijn oude hoogleraar chirurgie had hem onlangs weer proberen te paaien om bij hem in Utrecht in opleiding te gaan. Snijden en daarmee meteen in het voetspoor van zijn vader treden. Met het vorstelijke salaris dat je als chirurg verdiende, kon hij een beetje rommelen op de beurs. *Best of both worlds*. Hij moest die ouwe prof maar eens bellen.

Hij kon nu eindelijk eens een paar weken naar Zimbabwe afreizen, naar zijn oude maat Diederik, die daar een kliniekje was begonnen. Diederik had hem een maand geleden nog een prikkelend mailtje gestuurd: ‘Ouwe, kan ik je nou nog eens een keer verwelkomen in het o zo bruisende Rusape? Of blijf jij je reis uitstellen? Dan kun je eindelijk mijn fraaie Faith ontmoeten. En gaan we samen een bezoekje brengen aan de boerderij die vroeger van je grootvader was.’ Maar Felix’ plichtsbesef had het gewonnen van de verleiding om een ticket naar Harare te kopen en de praktijk in de steek te laten.

Op het station van Velp, dat met zijn twee schamele perrons die naam nauwelijks waard was, hanneste hij wat om zijn fiets ook ingecheckt te krijgen. Het zou nog een kwartier duren voordat zijn trein kwam. Hadden de meeste steden en dorpen in Ne-

derland een stationsbuurt met een Chinees-Indisch restaurant, shoarma, seksshop en een hotelletje dat ‘Het Wapen van’ of de ‘Gouden Leeuw’ heette, hier werd het station omzoomd door fijne villa’s, al dan niet ‘halfvrijstaand’, en hoge, oude bomen. In de straat zag hij een jongen van een jaar of acht druk in de weer op een skateboard. *Sweet memories*. Hoelang geleden was het dat hij zijn laatste 360 had gemaakt?

Hij slenterde wat over het perron en hield stil op een mooi plekje in de zon, vlak voor een billboard waarop zangeres Beyoncé in een strak geel jurkje in de regen de nieuwste sensatie op het gebied van mobiele telefonie aanpreeft. Raindrop was eerder die week geïntroduceerd tijdens een spectaculaire ceremonie, die heel Wall Street geel had getoverd. Tegelijkertijd met de gong op de NYSE waren wereldwijd honderden speciale verkooppunten geopend.

Het concept van Raindrop, een Chinees bedrijf met ook Amerikaanse aandeelhouders, was uniek, zo had Felix opgemaakt uit stukken op de websites van *The Wall Street Journal* en *Financial Times*. Raindrop was de naam van de smartphone, maar ook die van de provider. De grootste globale spelers op de telecommarkt moesten buitenspel worden gezet. Net als Apple en Samsung. Het aandeel Apple had eerst een opdoffer gekregen na de spectaculaire beursgang van Raindrop, maar had daarna in de slijpstream van de nieuwkomer een recordhoogte bereikt. Hetzelfde gold voor Chinese giganten als HuaWei en Xiaomi. Mobiele telefonie was de kurk geworden waarop de wereldeconomie dreef.

Waar je ook kwam, waarnaar je ook keek of luisterde, overal klonk deze weken het door Burt Bacharach gecomponeerde ‘Raindrops Keep Fallin’ on My Head’ – nu in een sensuele versie van Beyoncé die in de bijbehorende video met een ongeopende gele paraplu in de hand dansend door de stromende regen over de verkeersaders van ’s werelds grootste steden paradeerde. Het was niet alleen een mooi toestel – er was maar één model en één kleur – het was vooral een ‘duurzaam’ apparaat: het zou gegarandeerd vier jaar meegaan en werd geproduceerd onder compleet

transparante omstandigheden. Geen conflictmineralen. Wie een nieuw toestel aanzette werd automatisch in een korte video begroet door een van de makers ervan, die de nieuwe eigenaar meteen uitnodigde om Facebookvrienden te worden. *Raindrops create a better world* – zonder regen geen groei, geen vooruitgang, was het motto.

Ook was de privacy van de Raindropgebruikers gegarandeerd. Onder geen beding zouden gegevens worden gedeeld met inlichtingendiensten en andere overheidsinstanties, waar ook ter wereld. Een woordvoerder van de CIA had de Raindrop schamper een ‘terroristentelefoon’ genoemd. Het was hem allerwegen op hoon komen te staan.

In de Verenigde Staten had het machtige *hedge fund* Lucky Pensioners namens de tien grootste pensioenfondsen nog voor de beursgang een groot belang genomen in het jonge en überhippe Chinees-Amerikaanse bedrijf uit Seattle. *The Wall Street Journal* had daarbij grote vraagtekens gezet. ‘Een onverantwoord risico van de pensioenfondsen dat de voorbode kan zijn van een nieuwe economische crisis.’

Woorden van die strekking had Felix ook gehoord uit de mond van de stoet aan economen die was komen opdruven in de Late Night-praatprogramma’s die hij uit verveling na zijn dagelijkse kickbokstraining bij de oude Fred Royers in Arnhem had bekeken in zijn Velpse pension. Maar het had hem er niet van weerhouden om voor een paar duizend euro ‘dropjes’ te kopen, zoals beurshandelaren de aandelen nu al liefkozend noemden.

Hij peuterde zijn iPhone 6 uit de binnenzak van zijn jasje – bij een volgend abonnement zou hij zeker ook een Raindrop aanschaffen.

Het duurde even voordat de 4G-verbinding zodanig was dat de mails werden binnengehaald. Veel bekende shit. Opdringerige nieuwsbrieven van webwinkels waar hij ooit een GoPro of All Stars had gekocht en waarvoor hij zich nooit had uitgeschreven. Vermaledijde luiheid. Een paar mails van familie en kennissen die konden wachten. En één van fmakumbe@samara.co.zw. Onder-

werp: 'Tragic accident'. Hij schrok. De URL's in Zimbabwe eindigden op 'zw'. Maar deze mail kwam niet van Diederik.

Dear Felix, Het spijt me je te moeten berichten dat mijn lieve Died donderdagnacht een verkeersongeluk heeft gehad en is gestorven. We zijn in complete shock. Zaterdag is er een kleine begrafenisceremonie in Rusape. Zondagmiddag om vier uur is er een herdenkingsbijeenkomst in het Meikles Hotel in Harare. Died heeft me altijd gezegd dat hij in Zimbabwe zijn laatste rustplaats wilde hebben. Het lukt je vermoed ik niet om erbij te zijn. Het is kort dag. Al zagen jullie elkaar niet veel de laatste tijd, hij was je grote vriend. Wees er in elk geval in gedachten. Beloofd? We hebben contact. x Faith

Zijn handen trilden, terwijl hij onmachtig met zijn hoofd heen en weer schudde. Nee, het kon en mocht niet waar zijn. Diederik dood. Zijn mentor, zijn grote voorbeeld. Vijfdejaars medicijnen toen Felix aankwam in Utrecht. Goeroe. Diederik had hem door de eerste twee jaar gesleept. Eerst door de groentijd op de sociëteit en daarna door de groentijd in hun corpshuis, Kruisstraat 4.

'Heet je echt Felix? Geluksvogel. Ik zal voor je zorgen, ouwe.'
Er raasde een dubbeldekker langs het perron.

Dokter Diederik, Diedje Frietje, die zes jaar geleden, dertig jaar oud, van de ene op de andere dag zijn vrouw en opleidingsplaats interne geneeskunde in Leiden in de steek had gelaten om tropenarts te worden. In Zimbabwe, uitgerekend Zimbabwe. Het magnifiek mooie land waar dertien jaar geleden ook Felix' grootvader zijn eind had gevonden.

Wat kon er zijn gebeurd? Felix voelde zich nu pas echt schuldig dat hij ondanks zijn herhaalde plechtige beloften nooit bij zijn grote vriend op bezoek was gegaan. En die laatste mail van hem had genegeerd.

Weer een sneltrein, nu de andere kant op. Lauwe wind door zijn haren.

Diederik dood. Had hij niet een keer iemand horen zeggen dat

verkeersongelukken de belangrijkste doodsoorzaak zijn in Afrika? Terwijl hij in de verte de gele hondenkop van zijn stoptrein zag opdoemen, besloot hij dat hij het zichzelf nooit zou vergeven als hij nu weer thuisbleef.

Een goede vriend laat je niet in de steek. Niet als hij net dood is.

2

Wat was hij blij dat hij in het smartphone-tijdperk leefde. In de trein tussen Arnhem en Utrecht boekte hij via een slimme ticket-site zijn reis naar Harare. Hij zou morgen, zaterdagavond, om zes uur met South African Airways naar Johannesburg vliegen en van daar met Air Zimbabwe naar Harare. Voor 50 US Dollar kon hij bij de Zimbabwaanse douane een visum kopen, had hij ook snel uitgevogeld.

Diederik was dood. Hij kon het herhalen in zijn hoofd zoveel als hij wilde, doordringen deed het niet. Inclusief de overstap in Johannesburg zou hij zondag rond lunchtijd in Harare zijn. De afscheidsdienst in het Meikles zou hij dus makkelijk halen als hij geen vertraging had. Zouden ze van hem verwachten dat hij iets zei? Nou ja, dat zou hij zonder voorbereiding ook wel kunnen. Na de dienst kon hij dan een bezoek brengen aan Grootfontein. Hij reed in gedachten al het terrein in de heuvels in de buurt van Chiredzi op. Daar kwam granddad's opzichter al op hem af gelopen. De man die ze Madiba noemden, omdat hij zo aardig was en met zijn grijze kroeshaar en lange gestalte zo op Nelson Mandela leek. Madiba was de koosnaam van Mandela geweest. Madiba was de man zonder wie zijn opa zei niets te zijn.

Mister Madiba, do you remember me? My name is Felix. I am Vincent Wellensteins grandson.

De glimlach nog breder dan normaal. Witte tanden.

You must be kidding. Felix! Felix Wellenstein! Come in, please. What can I do for you, sir? I still miss my boss very much.

Zijn ouders maakten nog altijd maandelijks een bescheiden bedrag over naar de trouwe Madiba, die op het terrein van Grootfontein was blijven wonen.

Wat kon hij zich verder nog van Zimbabwe herinneren, van alle vakanties die hij er had doorgebracht, de heerlijk lange weken logeren op Grootfontein, meestal rond de kerst, als het volop zomer was in zuidelijk Afrika? De laatste keer was hij een jaar of zestien, het was twee jaar voor zijn grootvaders dood. Hij kon hem nog makkelijk voor de geest halen. Wat een persoonlijkheid. Korte kaki broek, donkere kniekousen en de typische *veldskoel* van het hoogveld. Een weerbarstige gebruinde kop met kleine krulletjes waar de levenskracht vanaf spatte. Hoe had zijn laatste hond ook weer geheten, de Rhodesian ridgeback?

‘Felix waar ben je, het is bijna sunset. We gaan naar het koppie.’

Hij sprak een mooie mengelmoes van Nederlands en Engels, met Zuid-Afrikaans accent.

‘Ik ben in de bonen, granddad.’

‘Well, kom er dan uit.’

‘Ik weet niet hoe...’

Alles groeide er. Het klimaat was ideaal. De terrassen met uitzicht over het laagland van de Runde en de Limpopo waren meer dan vruchtbaar. Zijn grootvader had een enorm doolhof aangelegd met weelderig groeiende soja- en sperziebonenplanten die hij langs palen en draden omhoog leidde.

Felix had zijn grootvader horen schaterlachen.

‘Go get him Robby! Follow the dog, Felix!’

Robby dus. Vernoemd naar Robert Mugabe.

De ridgeback had hem snel gevonden en naar de uitgang geleid en via een kiezelpad naar het huis. Zijn ouders en grootouders stonden klaar om in de Land Cruiser te stappen met een mand vol flessen gin en tonic, glazen, een ijsemmer én cola voor Felix. Madiba had de mand net gebracht. Felix laafde zich destijds dagelijks aan de heerlijke grote grijns van Madiba – en aan het gezelschap van zijn dochttertje Melody, met wie hij eindeloos bestudeerde hoe kunstig de weervogels hun aan de takken wiegende nestjes fabriceerden.

Terwijl Madiba uit het zicht was verdwenen en de zon langzaam achter de heuvelachtige horizon was gezakt, hadden de

grote mensen op het kopje het aanstaande vertrek van Bommie besproken. Melody had naast Felix gestaan, speels en springerig. Hij had haar gemaand dat ze zich koest moest houden. Hij wilde het gesprek kunnen volgen. Het werd te gevaarlijk in Zim, had hij de grote mensen in het magische schijnsel van de ondergaande zon op *Lion's kop* horen zeggen, met alle zogenaamde oorlogsveteranen van president Robert Mugabe die toestemming hadden gekregen om de boerderijen van blanke boeren in te pikken. 'Landhervormingen', heette dat eufemistisch. Hij had toen niet zo goed begrepen waarover het ging. Wel dat zijn oma een tijdje in Den Haag aan de Jacob Catslaan zou komen wonen. Granddad zou alleen achterblijven op de boerderij. Ruim twee jaar later was zijn grootvader op tragische wijze gestorven, aan een hartaanval, toen de veteranen met honkbalknuppels en golfclubs in de hand op het punt stonden om zijn huis binnen te dringen.

Granddad Vincent Wellenstein was in 1956 na de Koloniale Landbouwschool in Deventer als jongvolwassene linea recta naar het toen nog gekoloniseerde Zuid-Rhodesië vertrokken. Daar zaten ze te springen om wilskrachtige mannen als hij. Tegenwoordig zou je zo iemand een economische vluchteling noemen. Maar vanaf 2000 wilde president Mugabe maar één ding: dat al die blanke boeren zo snel mogelijk hun biezen pakten. Desnoods kwaadschiks.

Dus toen Diederik zes jaar geleden naar Zimbabwe vertrok, was Felix' eerste vraag geweest of het er nu weer veilig genoeg was voor een blanke. Felix had het nieuws over het land niet echt meer gevolgd, de laatste jaren. Diederik had hem een beetje meewarig aangekeken. Hij bleef altijd de wijze ouderejaars.

'Ze gaan er echt geen dokter om zeep helpen, Flixie. De goede zwarte dokters uit Zimbabwe zijn namelijk allemaal naar Zuid-Afrika of Amerika vertrokken. Ze zijn dolblij met alle expertise die ze kunnen krijgen. Gratis nog wel. Ik word betaald door een paar baarden van een of andere ontwikkelingsclub.'

Felix was boven aan de heuvel en sloeg links de Kerkhoflaan in. In de trein had hij via Google Earth op zijn mobiel naar de om-

geving van Chiredzi genavigeerd. Geen Street View, dat had hij uiteraard ook niet verwacht in de rimboe. Hij had zo veel mogelijk ingezoomd op de hooggelegen bergachtige omgeving rond de boerderij en dacht in de vage vlekken de terras-landerijen van zijn grootvader en het kopje te herkennen, de steile puist waarop zijn grootouders altijd hun sundowners dronken. Waren die vierkante gebouwen de tabaksschuren? Hij zag ook een grijsbruin vlekkeurig gedoe naast de plek waar hij dacht dat het kopje was, met op het eerste oog wat bouwwerken eromheen. Die had hij zich niet kunnen herinneren.

Hij belde vanuit de trein zijn ouderlijk huis.

‘Wellenstein.’

‘Ha! De persoonlijke snijder van Hunne Koninklijke Hoogheden.’

Zijn vader werkte als chirurg in het Haagse Bronovo Ziekenhuis en had de koninklijke familie ‘in portefeuille’, zoals hij dat noemde. Hij had ook in Utrecht gestudeerd en was er zelfs rector van de senaat geweest. Zo ver had Felix het niet geschopt. Daarvoor was hij toch een tikkeltje te druistig. Liever skateboarden of kickboksen dan hele dagen in grijs pak in de sociëteit. Liefst was hij commando geworden, maar dat hadden zijn ouders niet goed gevonden. Studeren, rechten of medicijnen, lid worden van het corps. Zo deed je dat in de familie Wellenstein. In de keuken in Den Haag hing nog een zwart-witfoto van vijf ernstig kijkende, ouwelijke jongemannen in grijs pak, gezeten in stoelen met hoge leuning, met een breed lint over hun kraag: *Rector et Senatus Veteranorum*. Zijn vader in het midden. Een man wiens degelijkheid even groot was als zijn jovialiteit. Dat degelijkheidsgen was bij Felix dus iets minder ontwikkeld.

‘Felix, amigo! Wat leuk dat je belt. Hoe is het? Nog steeds de saaie waarneming?’

‘Ik ben klaar in Velp. Het zit er definitief op. Zit nu met m’n mountainbike in de trein, terug naar Amsterdam. En morgen, je gelooft het niet, ga ik naar Zimbabwe. Diederik, weet je wel, Died, die woont daar. Tropenarts. Heb ik toch wel eens verteld?’

‘Ja, ik herinner me vagelijk zoiets, dat hij naar Zimbabwe was gegaan. Ik word elke keer zo ongenadig boos als ik weer zie of hoor hoe dat prachtige land naar de verdommenis wordt geholpen.’

‘Pap, Diederik is dood. Ik kreeg net een mail van zijn eh... nieuwe vrouw. Auto-ongeluk. Ik ga naar de begrafenis.’

Zijn vader was even stil.

‘Jee, wat een schok, Felix. Zo’n aardige vent. Zo jong nog ook. Ik ben er beduusd van. Een verkeersongeluk zeg je? Weet je ook waar? Levensgevaarlijk, die wegen in Afrika.’

‘Ja. Daarna ga ik naar Grootfontein, even checken hoe dat er tegenwoordig bij ligt. Even de oude Madiba gedag zeggen.’

‘Ik heb al een tijdje niets van hem gehoord, terwijl we nog altijd maandelijks dat bedragje overmaken.’

‘Zijn jullie toevallig thuis vanavond? Zal ik dan gezellig een hapje komen mee-eten?’

‘We willen niets liever, schat. Je moeder zal een gat in de lucht springen als ze hoort dat je komt.’

3

Op zijn mountainbike reed Felix over de statige Laan Copes van Cattenburch. Sloeg rechtsaf, de Bankastraat in. Hij nam de oude vertrouwde route langs de begraafplaatsen. Hij spande al zijn bovenbeenspieren om op zijn bijna 100 procent carbonfiets in een paar snelle omwentelingen de sterk stijgende Bankastraat te bedwingen – een heerlijk gevoel.

Even later fietste hij langs het smeedijzeren hek de oprit aan de Jacob Catslaan op, in het Haagse Zorgvliet. Het was tegenwoordig nog maar weinig Hagenaren gegeven om hier te wonen. De niet per se mooie maar wel ruime jarenvijftigvilla lag in het overvloedige groen tussen de ambassades en residenties. Om de hoek woonde de Amerikaanse ambassadeur. Even verderop de Belgische. Vlakbij ging Amalia van Oranje naar het gymnasium, de school die hij zelf ook had doorlopen. Al had hij meer herinneringen aan het skateboarden op het schoolplein dan aan de lessen Latijn en Grieks. Aan de overkant van de straat stond fier de oude muur die het Park Zorgvliet omzoomde. Een magnifieke plek in Den Haag.

Zijn moeder stond al in de deuropening. Ze was 56 nu, maar hij kon zich voorstellen dat ze onder generatiegenoten nog steeds te boek stond als een bijzonder aantrekkelijke vrouw. Altijd op en top gekleed, subtiel geblondeerd sluijk haar, grote donkerbruine irissen die dreven in een zee van wit, en een figuur dat ook goed leek te blijven zonder al te veel ingewikkeld gesprong en getrek in de sportschool.

‘Hai mam. Dat had ik nou vanochtend niet kunnen bedenken, dat ik nu hier zou zijn. Wat heerlijk om je te zien.’

‘Ha lieverd.’ Ze omhelsde hem hartelijk, duwde twee dikke

zoenen op zijn wangen. Haar hals was iets rimpeliger geworden. ‘Wat een vreselijk nieuws over Diederik, zeg. Weet je al meer over het ongeluk?’ Ze kwam altijd razendsnel to the point. Hij had zijn onrustige aard van haar.

‘Nee, nog niet. Dat hoor ik hopelijk als ik in Zim ben.’

‘Kom schat, we gaan snel aan tafel.’ Ze keek op haar horloge. ‘Het is kwart voor acht.’

Zijn vader zat al klaar, met een vol glas rode wijn voor zich en de fles halfleeg ernaast. Een mooie Pomerol, zo te zien. Uit 2010. Hij had blosjes op zijn wangen, droeg een beige V-halstrui met daaronder een donkerblauw overhemd. Een gezonde eind vijftiger, die niet alleen chirurg was, maar er met zijn vierkante kaken en volle donkere haardos ook zo uitzag.

‘Een lekker glas wijn, jonge vriend? Uitstekend spul, al zeg ik het zelf. Je lever zal een vreugdesprongetje maken. Ik trek zo nog een fles open.’

Felix knikte en ging zitten. Hier was weinig veranderd in het interieur de laatste tien jaar. Wat moderne schilderkunst van Haagse grootheden als Kees van Bohemen, een ooit hippe maar nu ietwat versleten donkergrijze bank van Minotti. Ook hing nog redelijk prominent aan de muur in de hal de inmiddels wat vale ingelijste poster waarop een skateboard-battle werd aangekondigd tussen Felix en een Amerikaanse topper. Hij had die strijd in een halfpipe in de Bijlmer makkelijk gewonnen, voor een uitzinnig publiek van door Red Bull opgefokte leeftijdgenoten.

Het viel hem op dat het houtwerk wel een schilderbeurt kon gebruiken. De plinten en sponningen hadden in de loop der tijd flink wat krassen en butsen opgelopen. Het was een bekend fenomeen. Als mensen wat langer op een bepaalde plek woonden, investeerden ze minder in hun leefomgeving.

In de buurt van zijn ouderlijk huis waren vroeger prachtige villa’s die zo’n beetje werden opgegeten door hun tuin. Klimop dat zelfs over de ramen heen groeide, duindoorn die zich door het gras vrat. Geen tuinmanshand die werd ingehuurd om iets te doen aan al het horizontaal en verticaal wortelend onkruid.

In die huizen, achter de vitrages of halfgesloten gordijnen, woonden destijds bejaarden, tachtigplussers vaak, die met geen stok naar een tehuis te krijgen waren en zo'n beetje alleen de deur uit kwamen voor een bezoek aan de huisarts – of diens waarnermer. Als hij weer eens zo'n patiënt in de praktijk kreeg – te herkennen aan uitgegroeide wenkbrauwen, jasje waarvan de er ooit opgenaaide elleboogstukken los hingen, lange haren uit vrouwelijke kinnen – vroeg hij er altijd naar: hoe hun huis en hun tuin eruitzagen. Een enkele keer had hij een bezoek afgelegd. Dat was dan meestal een goede aanleiding om contact op te nemen met een van de kinderen: zo laat je je ouders toch niet verpieteren!

'Prosit, Felix,' zei zijn vader en hij hief zijn kristallen glas met de lange steel.

'Cheers, pap.'

Zijn moeder was ook aangeschoven.

'Mijn laatste bezoek aan Zim was een jaar of zestien geleden. Granddad overleed een jaar of twee daarna. Raar om nu weer terug te gaan.' Felix wist dat hij nu weer het hele verhaal zou moeten aanhoren.

'Ja, december 2002. Toen de oorlogsveteranen kwamen,' zei zijn moeder. Ze ging rechtop zitten. Zijn vader schonk zichzelf en Felix nog wat Pomerol in.

'Dat Zimbabwaanse tuig rammelde al een paar maanden aan de poort van Grootfontein,' vervolgde zijn moeder. 'Zoals je je nog wel kunt herinneren, hadden we Bommie min of meer gedwongen naar Nederland te komen. Je grootvader bleef daar. Hij wist zeker dat hij nog wat geld voor de farm zou kunnen krijgen. Hij was nogal koppig. En naïef. Het was een illusie om te denken dat hij het kon verkopen, dat juist hij niet zou worden onteigend. Feitelijk was het één grote *land grab* in Zimbabwe. Landjepik. Zo'n vierduizend blanke boeren raakten in korte tijd al hun land kwijt.'

Van die vierduizend waren er zo'n vijftig Nederlands, wist Felix nog. Zijn gedachten dwaalden af. Naar al die oud-Indiëgangers. Planters en vooral zonen van planters, net als zijn grootvader, die een bestaan in Nederland niet zagen zitten nadat ze in 1948 of

daaromtrent noodgedwongen waren teruggekeerd naar het kille kikkerland. Allemaal hadden ze daarna de landbouwschool in Deventer bezocht. Verschoppelingen van de tijd. Hét alternatief voor Indië was in de jaren vijftig zuidelijk Afrika. Eens per jaar hielden de Nederlandse boeren met wortels in Deventer ergens in dat deel van Afrika hun kumpulan, Bahasa voor reünie, in Zimbabwe, Zambia, Malawi of Zuid-Afrika.

In het jaar dat Felix voor het laatst in Zim was, had zijn grootvader de kumpulan georganiseerd in een simpel bungalowdorpje aan de oevers van Lake Zimbabwe, op een boogscheut van de ruïne die Mugabe had geïnspireerd voor de nieuwe naam voor Rhodesië. Zimbabwe – huis van steen. Van heinde en verre waren de mooi verweerde, gelooide knakkers in hun roestende bakkies komen aanrijden: Oranje Vrijstaat, Lilongwe, East-London, *you name it*. En uiteraard waren alle Nederlandse boeren uit Zimbabwe van de partij. Twee jaar later zouden ze zonder enig mededogen uit hun geliefde ‘Rhodesia’ worden gekickt en hun boerderij en zo’n beetje al hun bezittingen verliezen. Het merendeel zou berooid terugkeren naar Nederland, waar ze op geen enkele uitkering recht bleken te hebben omdat ze afstand hadden gedaan van hun oorspronkelijke nationaliteit en Zimbabwaans waren geworden. Die ellende en vernedering waren zijn grootvader door zijn dood gelukkig bespaard gebleven.

‘Grootfontein was hem evenveel waard als zijn leven, zei hij altijd, dus ach,’ hoorde hij zijn moeder haar verhaal vervolgen. Ze keek liefdevol naar haar oudste zoon. ‘Hij weigerde gewoon Grootfontein te verlaten. Op een goed moment hebben de veteranen het hek vertrappt. Madiba heeft gedaan wat in zijn vermogen lag, maar hij kon ze niet langer tegenhouden. Ze waren met veel. Ze hadden cricketbats, golfclubs, ze droegen bivakmutsen.’

Onwillekeurig schoot zijn blik naar het portret van zijn grootvader op een Louis XVI-tafeltje in de hoek van de kamer. Die tanige, sterke man, een die je niet zomaar omver duwde, met zijn onafscheidelijke Rhodesian ridgeback Robby trouw naar hem opkijkend.

‘Ze dreigden hem te vermoorden als hij niet vertrok. Ook zouden ze dan Madiba en zijn gezin vermoorden.’

‘En toen kreeg hij die hartstilstand?’

‘Ja,’ zei zijn vader. Eindelijk had hij zijn moeders spraakwater- val tot staan weten te brengen. Ze knikte niet mee met haar echtge- noot, maar keek dromerig opzij, naar de foto van zijn grootvader met Robby. ‘Overigens weten we natuurlijk niet zeker of hij die hartaanval kreeg door stress over de boerderij en de veteranen,’ vervolgde zijn vader. ‘Misschien had hij die ook gekregen als hij inmiddels in een flatje in het Benoordenhout had gewoond.’

‘Wie heeft jullie verteld over de hartaanval?’

‘Madiba.’ Zijn moeder was terug bij de les. ‘Hij heeft van alles verslag gedaan. Over de telefoon eerst, later uitgebreid per brief. Hij was er helemaal kapot van.’

‘Het was zo onterecht. Er was geen commerciële farmer in de omgeving die zijn personeel beter betaalde dan granddad, geen blanke boer bood beter onderwijs, betere gezondheidszorg,’ zei zijn vader zachtjes. ‘Er waren uitbuiters onder de blanke boeren, zeker, best veel zelfs. Als iemand dit niet verdiende dan was het mijn goeie ouwe vader.’

‘We zijn door Mugabe en de veteranen ook een mooie nalaten- schap misgelopen,’ mijmerde zijn moeder. ‘De landerijen waren toentertijd al meer dan 1 miljoen dollar waard. Amerikaanse dol- lars. En daarnaast had granddad op Grootfontein zijn pensioen in de grond verstopt. Diamanten uit Chimanimani. De beste uit Afrika, zei hij. Die diamanten zijn natuurlijk al lang ingepikt door de bezetters van Grootfontein.’

Zijn ouders keken hem kwetsbaar aan, zijn vader met een aan- doenlijke rode gloed over de wangen. Goed dat hij langs was ge- gaan. Het werd enorm op prijs gesteld.

Zijn moeder nam een forse teug van haar rode wijn, iets wat eigenlijk niet paste bij haar verfijnde, gereserveerde verschijning.

Zijn vader stond op. ‘Willen jullie een Nespresso?’

‘Straks graag, pap. Wat ik me afvroeg, heb je boven nog die envelop liggen met alle papieren en foto’s van granddad? Dan

kan ik in Zimbabwe die foto's laten zien aan Madiba.'

'Jazeker. Al veertien jaar onaangeroerd. Ik heb geen zin in nodeloze nostalgie.'

'Mag ik die spullen meenemen zodat ik de inhoud eens rustig kan bekijken?'

'Ja, waarom niet? Het geeft jou misschien ook een idee van hoe het er destijds aan toe ging op Grootfontein.'

Hij stond op, liep enigszins stram de hal in en ging voor Felix de ooit witgeschilderde trap op, die ook wel een verfbeurt kon gebruiken. Boven gingen ze de studeerkamer in, die rook naar oud papier en sigaren en uitzicht bood op het groene park aan de overkant. Hier mocht zijn vader één kleine Oud Kampen per dag roken. In de boekenkast, zag Felix, stonden nog steeds de schrijvers uit vervlogen tijden te verstoffen. Raymond Carver, Richard Ford, John Updike.

Er hing een mooie in notenhout ingelijste, ingekleurde zeventiende-eeuwse kaart van 'Africka' aan de muur die nog aan zijn grootouders had toebehoord. Zijn oma had de kaart meegenomen toen ze in Den Haag kwam logeren. 'Kafferia' heette op de kaart het westelijk deel van zuidelijk Afrika. Het oostelijk deel, waar zich nu Zimbabwe en Mozambique bevonden, heette 'Africa Sinistra'. Er stonden alleen wat vage bergjes getekend in het gebied. Verder waren er kennelijk geen details bekend geweest. Hij had vroeger vaak naar al die malle namen op de kaart staan kijken. Donker Afrika.

De negentiende-eeuwse bureautafel had drie laden. Twee pijpenladen aan weerszijden en een brede lade in het midden. Zijn vader opende de middelste lade en haalde er een envelop uit, A4-formaat, waarin granddad's bescheiden zaten.

'Zie maar wat je ermee doet, jongen.' Vaders wangen waren vuurrood. Hij zou vast prima slapen op al die Pomerol.

Ze dronken een snelle Nespresso aan de ovale keukentafel. Hij keek op zijn horloge. Het was mooi geweest. Vluchtig nam hij afscheid van zijn ouders. Ze waren nooit zo van het grote afscheidsgedaar geweest bij de Wellensteins.

Felix stond op en wilde door het kleine schemerige halletje naar buiten gaan, toen het licht werd aangeknipt. Hij draaide zich om. Zijn moeder stond achter hem. De wijn had gezorgd voor wat rooiige vlekjes in haar oogwit, zag hij nu.

‘Herinner jij je Melody nog?’ vroeg ze.

‘De dochter van Madiba? Natuurlijk. Waarom vraag je dat? Volgens mij heb ik jullie nog gesmeekt om haar te adopteren. Ik wilde zo graag zo’n lief klein zusje. Maar ik vond het vooral onverantwoord om haar daar achter te laten, tussen al die bruten over wie ik jullie op het leeuwenkopje had horen praten.’

‘Soms denk ik: hadden we toen maar beter naar je geluisterd. Ik ben erg benieuwd hoe het haar is vergaan. Hopelijk tref je haar aan op Grootfontein.’

4

De witte Toyota HiAce kroop voorzichtig omlaag over een steile hobbelweg van orangerode aarde. Melody Hove zat ingeklemd tussen twee soezende mannen van middelbare leeftijd in versleten vale blauwe overalls. Ze hielden een plastic vaatje Chibuku-maïs-bier tussen hun benen geklemd. Met de afdaling werd ook het gematigde klimaat van het hoogveld verlaten. De ventilatie kon de warme buitenlucht en de stank van de mannen niet verdrijven. Ze zat al bijna twee etmalen in busjes. Eerst van Chiredzi naar Harare, daar even overnachten in een hostel, toen het lange stuk naar Hurungwe, en nu het laatste deel hotseklotsen over deze vrijwel onbegaanbare weg waartegen de vering van het busje nauwelijks bestand was. Dit was *fourwheeldrive country*. Buiten begon het al te schemeren. In de berm zaten tal van opgeschrikte *guinea fowls*, parelhoenders, die op dit tijdstip de schaduw van de bush verlieten. Het zou Melody's laatste opleidingsweek worden bij The Tashinga Initiative in Mana Pools National Park, net ten zuiden van de brede stroom van de Zambezi. Geen toerist die hier met de auto kwam. Allemaal werden ze aangevoerd door kleine vliegtuigen die landden op de strip vlak bij de Hippo Pools. Ze friemelde aan het gouden kruisje om haar nek.

Tegenover Melody zat Tsitsi, die samen met haar de rangeropleiding doorliep. Net hadden ze in het busje een paar selfies gemaakt waarop ze vreemde gezichten trokken en die ze als snapchat naar elkaar verzonden. Nu spraken ze Engels – de mannen met wie ze het volgepropte busje deelden, waren alleen een lokale variant van het Shona machtig, dus konden ze openhartig praten. En dat deden ze. Ze vertelden elkaar vandaag om de tijd te doden in dit benauwde busje dat ene verhaal dat ze nooit met iemand hadden gedeeld of zouden delen.

Maar nu wel.

Het verhaal van Tsitsi, over haar heimelijke liefde voor een oudere man, was aangrijpend geweest. Ze had een foto van hem op haar telefoon laten zien.

‘Hij lijkt wel een fotomodel of acteur,’ had Melody gezegd. ‘Johnny Depp.’

Tsitsi had met vochtige ogen naar haar schermpje gekeken.

Nu was Melody aan de beurt. Moest ze het vertellen? Kon ze het vertellen? Die wik-en-weegvraag had haar, luisterend naar het relaas van Tsitsi, al zo beziggehouden dat ze niet de tijd en de ruimte had gevonden om een ander verhaal te verzinnen. Dus ging ze het vertellen, maar niet alles wat ze wist.

‘Ik was een jaar of zeven. Het was in 2002 of zo. Het was ’s ochtends vroeg. De boerderij waar ik woon, was toen van een blanke boer. Hij was zo grappig, zo aardig, een witte man ja, maar een hart van goud. Hij gaf me cadeautjes, zoals deze ivoren armband, waar ik echt blij mee was. Een keer nam hij me mee, de bush in. We kampeerden midden in Gonarezhou – zo gaaf.’

Tsitsi keek haar fronsend aan. ‘Je was zeven, zei je?’

‘Nee, nee, begrijp me goed, zo was hij helemaal niet. Hij verlangde er niets voor terug. Alleen dat ik ontzettend goed mijn best zou doen op school. Want dat was de beste investering in het leven. Daar hamerde hij op. Aan hem heb ik in zekere zin te danken dat ik nu deze rangeropleiding kan doen. En dat ik misschien straks in het buitenland kan studeren.’

De passagier links van haar legde zijn stinkende hoofd op haar schouder. Ze duwde hem zonder pardon terug. Buiten zette de ondergaande zon een gouden kroon op de bush.

‘Hij was echt een lieve man, zonder bijbedoelingen. Hij was getrouwd met een aardige vrouw. En dol op zijn hond, Robby. Iedereen op de boerderij liep weg met ze. De vrouw van boss Vincent was teruggegaan naar haar eigen land. Ze was bang voor het Land Reform Program. Voor de veteranen. De boss is toen alleen achtergebleven. Dus die ochtend ging ik naar het grote huis. Ik had geen school. Misschien dat boss mijn gezelschap op prijs stelde.

Hij was alleen, had mij graag om zich heen. Dus toen ik mijn *sadza* op had, liep ik over het pad langs het maïsveld naar het huis. De maïs stond al vrij hoog, het was midden in *the rainy season*.’

Ze keek naar buiten. Het duurde nog wel een halfjaar voordat de regen weer kwam, in november.

‘Van een afstand zag ik al dat er iets niet klopte. De deuren van het huis stonden wijd open. Om de hitte buiten te houden waren ze normaal gesproken altijd dicht. Meteen wist ik dat de *war veterans* waren gekomen, om het land in te nemen, het huis in te pikken en te plunderen, af te branden misschien. Ze hadden al een paar keer aan de poort gestaan. Hadden ze bossie misschien al weggejaagd? Maar gelukkig zag ik zijn witte bakkie staan. En ook zijn Land Cruiser was er nog. Volgens boss was dat de sterkste auto die er bestond. Zijn Land Cruiser had ooit een Land Rover waarvan de wielen voor de helft in de natte grond vast waren gedraaid daaruit getrokken.’

‘Vertel over de boss, ik ben zo benieuwd.’

‘Aaahh, die twee auto’s waren er nog. Toen ging ik via de veranda het huis in. Het was stil, en leeg. *Scary*. Ook de kok was niet in de keuken. Ik was bang. Straks zouden de veteranen me zien. Ik had verhalen gehoord, in de bush, van oudere kinderen, over wat de veteranen met vrouwen deden, ook met meisjes. Hele slechte dingen. Nou, ik liep voorzichtig naar de achterkant van het huis, naar de grote tuin. Daar is een groot grasveld, en helemaal achterin is het zwembad.’

Ze slikte. Moest ze het echt vertellen? Tsitsi keek haar met grote ogen aan. Kom op, vertel, kom op, vertel, zeiden die ogen.

En dat deed ze.

‘Ik zag ze meteen. Toen ging ik tussen de bomen en struiken staan, zodat ze mij niet konden zien. Ik ging zo dicht mogelijk naar ze toe, maar zorgde er wel voor dat ik onzichtbaar bleef. Toen was ik dichtbij en kon ik ze goed zien. Het was geen groep, er was maar één man, één man die bossie stak. Anderen zag ik niet. Echt niet. Hij stak niet met een mes, maar een schroevendraaier denk ik. Toen viel boss voorover – o ik hoop zo dat hij meteen dood

was. Toen duwde de man boss met zijn voet het zwembad in en slenterde hij weg. In de richting van het huis. Hij zag me niet. Ik hield me helemaal stil. Ik stond echt te beven!’

‘Dus je hebt een moord gezien? Een *black man* die een *white boss* vermoordt. Ongelooflijk. Wat heb je gedaan? Heb je de politie gewaarschuwd? Heb je ervoor gezorgd dat de zwarte man is gepakt? Of vond je het te moeilijk om een *brother* aan te geven bij de politie?’

Een van de Chibuku-mannen was door het gefluisterde spervuur van vragen wakker geworden en nam al boerend een slok uit zijn vaatje. Zurige alcoholvlagen vulden het busje. Het was nu echt bijna donker buiten. Ze zouden er aanstonds zijn. Vanuit de ranger-lodge zouden ze de schimmen langs de drinkplaats determineren. De olifant was altijd makkelijk, net als het nijlpaard. Maar met de kleinere beesten moest je echt goed kijken. Was het een serval, of een jonge cheeta?

Zou ze nog verder vertellen over de moord? Nog een stukje dan.

‘Ik ben, toen ik dacht dat de moordenaar echt weg was, naar het zwembad gelopen. Daar lag bossie, hij dreef op zijn buik. Het water werd langzaam rood. Ik kon niets doen, zou hem ook niet in mijn eentje uit het water hebben kunnen krijgen. Dus toen ben ik weggegaan. Naar het kopje, de plek waar hij altijd kwam om van het uitzicht over de savanne te genieten. Lion’s kop. Daarna heb ik thuis kip gegeten met mijn vader en moeder, mijn broertjes en zusjes. Mijn ouders waren bedroefd, ze vertelden me dat de war veterans die ochtend bossie hadden vermoord. Volgens mijn ouders was er een groep oorlogsveteranen uit Masvingo gekomen om hem te doden. Hij had zijn land niet willen afstaan.’

Ze voelde de tranen opkomen. Niet de herinnering waarin ze bossie doodgestoken zag worden brak haar, maar de herinnering aan de momenten na de moord. De vele momenten waarop ze hem definitief had verraden.

‘Je hebt dus niets gezegd, niet verteld dat je de moord hebt gezien, dat er maar één dader was en dat jij getuige was.’

‘Nee,’ zei ze, snikkend nu.

‘Ik heb mijn mond gehouden. Ik was te bang, Tsitsi, ik was doodsbenauwd. Zeven jaar was ik.’

Het busje hobbelde nu over het door weelderig groen omzoomde terrein van The Tashinga Initiative. Een groot bord gaf in verweerde letters de woorden ‘Mana Pools’ weer. Over een week of twee waren Tsitsi en Melody officiële rangers, mochten ze toeristen rondleiden en beschermen in de bush.

‘Heb je de dader herkend?’

Melody beet op haar onderlip. Daarop maakte ze met haar hand een afwerend gebaar, waarmee ze zei dat het genoeg was zo.

Ze veegde de tranen van haar gezicht. Ze had het verhaal verteld dat ze nog nooit met iemand had gedeeld. Ze haalde ter afleiding, ook een beetje om zich een houding te geven, haar nieuwe telefoon uit haar tas, om te checken of ze berichten had. De hippe gele smartphone was een cadeautje van haar vader. Ze was zo’n beetje de eerste in Zimbabwe die er een had. Maar haar gedachten bleven ronddwalen in het verleden. Eén ding had ze aan Tsitsi verzwegen. Iets wat ze nooit of te nimmer aan iemand zou vertellen. Behalve aan één man.

De moordenaar, de zwarte man die lieve witte bossie op zo brutewijze van het leven beroofde, had ze duidelijk herkend.